

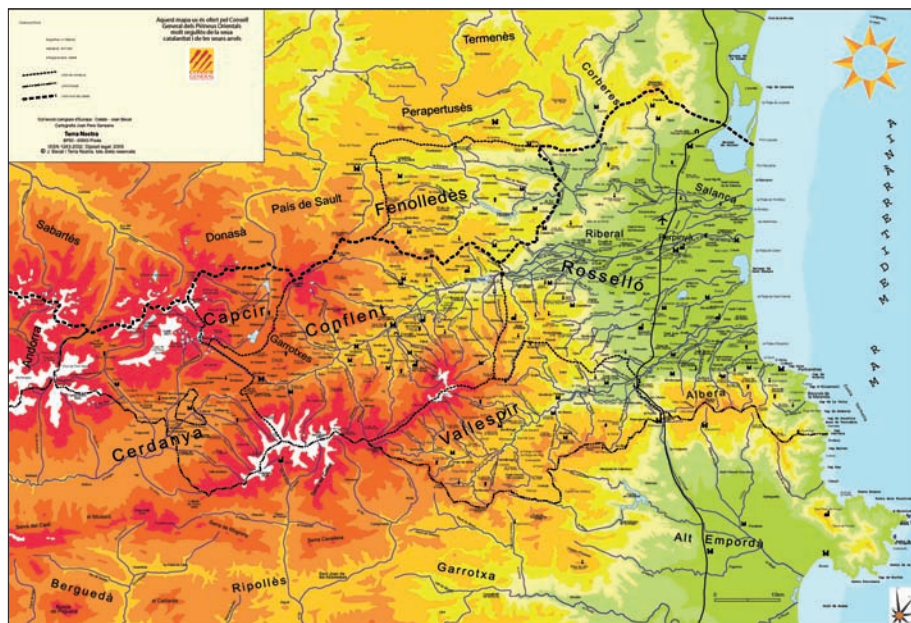
Catalunya del Nord i Mallorca

Notes per a una reflexió illativa

ANDREU SALOM I MIR (Mallorca)

Les relacions entre la Catalunya del Nord i Mallorca, que passaren per períodes de profunda coneixença i d'intercanvis continus (humans, institucionals, comercials...), molt particularment durant el regne independent de Mallorca (el qual incloïa els comtats del Rosselló i la Cerdanya, la senyoria de Montpeller i els vescomtats de Carladès i d'Omeladès), es refredaren a partir del segle XVIII, arribant al desconeixement i distanciament més pregon, fins a tocar pràcticament els nostres dies, en què comença a entrellucar-se un redescobriment entre ambdues regions, si bé reduït bàsicament a relacions universitàries i contactes d'associacions culturals o lúdico-esportives, a més de reunions de freqüència intermitent entre alguns nuclis d'escriptors i intel·lectuals i conciliàbuls molt ocasionals de caire polític.

Quan Mallorca (i la resta de les Illes) s'integrà, per l'acció de Jaume I el Conqueridor, en el complex polític-cultural català, conformant una societat de llibertats i franqueses, s'anà repoblant de catalans («tots d'honorat lloc e de bo», com diria el cronista Muntaner), un bon nombre dels quals provenien de les comarques nordcatalanes, com ho prova el fet de la presència entre nosaltres de llinatges com Rosselló, Perpinyà, Vallespir, Sureda, Soler, Cerdà o Descatllar, i que corresponen a topònims de la Catalunya del Nord. En l'etapa del regne privatiu de Mallorca (de 1276 a 1344), els seus reis sobirans (encara que aquests havien de reconèixer l'alta sobirania dels comtes-reis de Catalunya-Aragó) instal·laren la cort a Perpinyà (capital del Rosselló), concretament al castell de Perpinyà, dit també dels Reis de Mallorca (i que, sens dubte, constituïx una de les mostres més notables de l'arquitectura civil gòtica catalana) per bé que la Ciutat de Mallorca n'exercia la capitalitat mercantil i marítima (amb el seu Consolat de Mar), capaç de competir amb Barcelona. Tanmateix, els fonaments del regne creat per Jaume I eren poc consistents, sobretot pel fet d'estar constituït per uns territoris excessiva-

ment disgregats i allunyats els uns dels altres.

La reunificació de totes les terres catalanes, realitzada per Pere III el Cerimoniós, posà fi als conflictes dinàstics, que únicament podien beneficiar els dos grans enemics de Catalunya: els castellans i els francesos. De fet, ni mallorquins ni rossellonesos (i cerdans), tots ells catalans naturals, mai no manifestaren desitjos de mantenir una guerra inútil i fratricida contra llurs propis connacionals, i menys encara quan es tractava dels dos poderosos adversaris esmentats. Els lligams entre germans no foren trencats, i Mallorca i la Catalunya del Nord continuarien mantenint viu l'esperit del reconeixement respectiu. No debades la dinastia dels comtes de Barcelona sempre trobà en els seus dominis una «terra beneïda, poblada de lleialtat». Tanmateix, s'havia iniciat, a tot Catalunya, i especialment al Principat, un llarg procés de decadència. L'historiador Ferran Soldevila ho expressà en aquests termes: «Les terribles epidèmies del segle XIV i començament del XV, i el desgast humà i econòmic produït per les guerres de Pere el Cerimoniós, frenaren les nostres possibilitats d'expansió en tots els camps.»

Nogensmenys, les intencions del regne de França d'apropiar-se de les

comarques nordcatalanes s'anaren fent cada vegada més evidents. Després del genocidi comès contra la nació occitana i la cultura trobadoresca (segle XIII), els ulls dels bàrbars invasors del nord es fixaren en les terres nordcatalanes. Així, la política annexionista francesa començà a actuar decididament per fer-se-les seves (hi hagué més de vint intents d'ocupació, la més llarga de 1475 a 1493, en temps de Joan II), fins al punt que acabaren esdevenint moneda de canvi, primer entre els reis de França i els comtes-reis de la casa castellana de Trastàmara, i posteriorment entre els reis de la casa d'Àustria i els reis francesos. Finalment, amb el Tractat dels Pirineus, signat entre França i Castella en 1659, aquella s'emparà de totes les terres catalanes situades al nord dels Pirineus (ço és, de tot el comtat del Rosselló, amb el Conflent, Vallespir i Capcir, i de la meitat del comtat de Cerdanya), cessió feta per Castella en contra de les constitucions catalanes i, òbviament, sense el consentiment de la Generalitat. La integració a França fou contestada amb intensitat durant gairebé cinquanta anys pels nordcatalans (cal citar, ací, els anomenats Angelets de la Terra, integrats majoritàriament per pagesos del Vallespir), que cercaren inútilment llur reincorporació a la

resta de la nació. El poble, malgrat tot, continuaria mantenint vius els valors de la civilització catalana.

Els dos contrincants més forts, doncs, s'havien entès per menjar-se el més dèbil, Catalunya, la qual, davant el seu estat de prostració i de sotmetiment a les tropes castellanes, no tingué més remei que acceptar la nova situació. La fagocitació culminaria en la Guerra de Successió, amb la caiguda de Barcelona (1714) i, posteriorment, de Mallorca (1715), que havia ajudat els barcelonins amb homes i queviures durant l'heroica resistència de la ciutat comtal. L'aplica-

Setge de Mallorca per Jaume I (any 1229)

ció del Decret de Nova Planta per part dels vencedors representà la supressió de totes les institucions del país i la fi de la cèlebre democràcia catalana, anorreada per l'acció combinada del terrorisme franco-espanyol¹. La desaparició política de la corona catalano-aragonesa portà aparellada la fragmentació inevitable de la nació catalana (tot i que el mateix rei en Jaume ja havia donat origen a la seva descohesió amb el repartiment del regne entre els seus fills Pere i Jaume).

A partir d'aleshores, els destins de Mallorca i la Catalunya del Nord s'anaren separant, i llur coneixement recíproc es féu cada cop més difús. El procés acabaria amb la Revolució Francesa de 1789, que marcarà un punt d'inflexió decisiu en l'adopció del sentiment francès per part de la població nordcatalana, sota el conegut, i encara més fallaç, lema de «Liberté, égalité, fraternité». Amb la progressiva acceptació de l'espanyolitat per part de les classes dirigents mallorquines, encara que aquest vernís era força superficial en les classes populars, la frontera física i mental aparegué definitivament entre ambdós pobles de nissaga catalana. Els uns, els del nord, havien

esdevingut d'ideologia republicana i, per definició, nacionalment francesos; els altres, els illencs (com tots els altres catalans) aparegueren com a monàrquics conservadors, espanyols i enemics de la llibertat. El que els reis Borbons no pogueren fer –separar d'una manera efectiva els nordcatalans de llurs compatriotes del sud–, la República francesa, en nom «de la llibertat i dels drets dels homes», ho aconseguí de seguida. Ben lluny havien quedat, en el temps i en les maneres, els mots que el rei Martí I l'Humà havia adreçat als representants del seus súbdits, reunits en les Corts de Perpinyà l'any 1406: «Qual poble és en lo món que sia així de franc de franqueses e de llibertats ni que sia així liberal com vosaltres?»

És així que, des de llavors, durant els segles XIX i XX, cada tros de Catalunya ha seguit les peripècies i vicissituds de l'Estat imperialista a què pertany, sense que hi hagi hagut en aquest període cap acció comuna poc o molt remarkable. Únicament en temps recents, com hem apuntat adés, els intercanvis i les relacions de tipus cultural i d'institucions acadèmiques van fent camí, com ara la Universitat Catalana d'Estiu (UCE), que té lloc cada any, des de 1968, a la ciutat de Prada (comarca del Conflent), i on catalans del nord i del sud de la ratlla (mallorquins inclosos) conviuen i realitzen intercanvis culturals de caire universitari, a més de refermar llur (la nostra) catalanitat; l'Associació Amics de la Bressola (on entitats, ajuntaments i particulars d'arreu dels Països Catalans –entre els quals hi ha un bon nombre de mallorquins– són inscrits) col·labora a sostenir econòmicament la xarxa d'escoles catalanes del mateix nom que s'està intentant d'implantar per tota la geografia nordcatalana, atès que en l'Estat jacobí francès l'ensenyança pública, en tots els nivells, ha de ser impartida en llengua francesa; també cal incloure-hi l'Aplec Excursionista dels Països Catalans, que es celebra anualment en un indret concret d'arreu de la nació, i en què tant els grups excursionistes nordcatalans com els mallorquins intervenen activament. Pel que fa a la política, les relacions són encara molt minses i es redueixen a contactes entre algunes agrupacions polítiques dites «nacionalistes», per bé que de tall més aviat

regionalista, com els que mantenen el Partit Socialista Mallorquí, Convergència i Unió, el Bloc Valencià, el Bloc Català i Unitat Catalana (aquests darrers, de la Catalunya del Nord). L'únic partit amb implantació en tots els territoris catalans (i també, per tant, a Mallorca i a la Catalunya del Nord) és Esquerra Republicana, per bé que tan sols al Principat disposa de representació parlamentària. Institucionalment, tanmateix, les relacions són molt escasses, i no cal dir que són vistes sempre amb poca complaença i, sovint, amb molt de recel, pels dos Estats opressors, sobretot per l'Estat francès.

En definitiva, tant el colonialisme francès com l'espanyol s'han arrogat, il·legalment i fraudulenta, pel dret de conquesta i per tractats inícs, les possibilitats immenses que oferia, per als seus propis habitants i per a la humanitat sencera, una nació catalana unida i solidària amb tots els pobles lliures del món. No podem oblidar, pel que ens toca de prop, tot el mal que sempre ha desitjat i dirigit contra nosaltres el poder castellano-espanyol, malgrat que en els temps actuals «disposem» d'unes autonomies aigualides que mai no ens podran retornar totes les llibertats i franqueses de què gaudíem, com a poble lliure i sobirà, abans de l'ensulsiada del 1714-1715. I això és tan cert com el fet que els nostres compatriotes del Nord han patit, a mans dels francesos, un genocidi encara més gran i més anorreador, com ho demostra l'estat deplorable en què es troba en aquella terra germana la llengua catalana, que després d'anys i panys d'una persecució planificada i immisericable ha estat substituïda en tots els àmbits d'ús pel francès, el qual ha esdevingut, de la Segona Guerra Mundial ençà, la llengua normal de transmissió intergeneracional.

Cal trencar, tant com sigui possible, les fronteres físiques i mentals que ens destrueixen com a poble i aflaqueixen considerablement el nostre progrés. Tenim el dret i el deure de fraternitzar amb la nostra gent, a banda i banda de la ratlla, i hom no pot admetre allò tan manyuclat de «això és la Catalunya francesa», «els mallorquins ja s'apanyaran» o «els valencians ja s'ho faran». I aquesta és la qüestió: o ens entenem i col·laborem tots plegats o acabarem essent un poble eixorc i sense futur, diluïts en realitats alienes. ♦

1. Sobre aquest tema diríem que és obligat de llegir el llibre *Felip V contra Catalunya*, de Josep M. Torres i Ribé.